

PSIHOLOGIJA IN PSIROPATOLOGIJA ŽENSKÉ

Polona Matjan

POVZETEK

V pričujočem članku želim nanizati nekatere značilnosti ženske psihologije in psihopatologije, kot sem jih spoznala v psihoterapevtski praksi in kot sem svoja spoznanja našla opisana v literaturi. Opiram se na spoznanja razvojne analitične psihologije, ki razvoj deklice razlaga kot specifičen v primerjavi z razvojem dečka. Tako postane temeljna ženska značilnost "notranji prostor", temeljna perversnost pa ne seksualnost, pač pa karakteristike materinstva. Psihologijo ženske opisuje še nekaj pojmov, kot so biološka ura, ritem in čas, občutek za realnost, iskanje objekta zamenja iskanje ugodja ter vloge in pomen lastnega telesa. Pomen teh pojmov skušam opredeliti pri zdravi ženski kakor tudi sprevrženost, ki se pojavi ob motenosti.

ABSTRACT

The article tries to describe some characteristics of woman's psychology and psychopathology like I have perceived through my psychotherapeutic practice and through literature. The text is based on the assumptions of developmental analytical psychology where development of a girl is explained as specific in comparison to boy's. Basic conception of woman's psychology is "inner space" and basic perversion is shown in motherhood, not in sexuality. Psychology of woman is described by some other ideas like biological clock, sense of rhythm and time, sense for reality, searching for an object instead of

pleasure and the sense of woman's own body. The article tries to define the meaning of this conceptions in a healthy woman and in psychopathology.

Kot začetnica v analitski psihoterapiji sem skušala biti kar najbolj ortodoksna učenka. Učitelji, ki so bili praviloma moški, so me učili, da kadar v psihoterapiji ženska govori o svojih otrocih, razumemo to kot odpor govoriti o sebi oziroma odpor zdravljenju. Takrat sem torej interpretirala odpor in preusmerila pacientke na druge vsebine.

Skozi prakso sem opazala, da ni analitske psihoterapije ženske brez analize njenega odnosa do otrok, s študijem teorije objektnih odnosov pa sem ugotovila, da je to eden od temeljnih objektnih odnosov v življenju ženske. Pogosto je repeticija, kompenzacija ali reaktivna formacija njenega odnosa z materjo in analiza odnosa z otrokom je tudi analiza odnosa s primarnim objektom. Opazila sem, da je pri moških drugače, da moški pacienti bistveno redkeje govorijo o otrocih in da je vsebina njihovega pogovora o tem pogosto neznačenje v očetovski vlogi ali tekmovanje z ženo za materinstvo.

Potem pa sem odkrila, da je materinstvo problem, ki tare tudi druge psihoterapevke in da so skozi prakso z različnimi ženskami, tudi takimi, ki so prišle - npr. zaradi zanemarjanja otrok navzkriž z zakonom, odkrile marsikatero značilnost in zakonitost v psihopatologiji ženske. Značilnosti, ki sem jih skozi lastne izkušnje slutila in doživljala, so nenadoma postale zelo jasne.

V psihopatologiji je bil pojem perversnosti skonstruiran za motnje na področju moške spolnosti in vedenja. Uporabljamo ga pri opisu nenavadnega spolnega vedenja moških. Za ženske tega izraza nismo uporabljali. Veljalo je prepričanje, da pomenijo različna pot spolnega razvoja, zavist penisa in težko razrešljiv Ojdipov kompleks manjšo psihopatologijo, vsaj kar zadeva spolnost in perversnost. Vendar smo pozabili na nekaj - seveda ne slučajno, ampak prav zaradi izjemne idealizacije in vpliva krščanske kulture, kjer je materinstvo nedotakljivo - da so namreč ženske res manj perverzne v spolnosti, zato pa so lahko toliko bolj v materinstvu.

Freud se je ukvarjal pretežno s spolnim razvojem fantka. Za deklice je menil, da genitalne faze razvoja ne morejo doseči. Ko so se njegove ženske kolegice

oglašale in razlagale svoje pomisleke, je njihove odstope od svojih razmišljanj imel bolj za izdajo kot za prispevek k teoriji. Šele v zadnjih petnajstih letih so se pojavile res pomembne teorije o razvoju in značilnostih ženske seksualnosti.

Najprej so bile ovržene predpostavke o paralelnem razvoju fantkov in deklic. Za moško perverzno žé dolgo vemo, da je posledica patološkega odnosa med materjo in sinom v predojdipski fazi razvoja. S pojmom perverzno mislim na vsako odraslo spolno vedenje, katerega cilj ni heteroseksualni spolni odnos. Za ženske se ta izraz težje uporablja, saj pogosto zlorabljajo prav heteroseksualne odnose za doseganje perverznih ciljev.

V vsebini perverznosti obeh spolov najdemo intenziven razcep med genitalno seksualnostjo, ki jo posameznik živi, in med dražljaji in fantazijami, ki so spolno dražeče. Ta razcep je pri moškem med njegovo telesno zrelostjo in njegovo notranjo predstavo o svojem telesu, pri čemer se pogosto doživlja kot besnega in obupanega otroka. Čeprav se njegovo telo odziva z genitalnim orgazmom, ostajajo njegove fantazije globoko predojdipske

Kasneje v odraslosti se ne zaveda svojega prenesenega sovraštva iz matere na ostale ženske. Pozabil oziroma izrinil je že iz otroštva trajajoče priprave na maščevanje. Perverzni moški večinoma ne znajo pojasniti svojega nenavadnega vedenja in vedo le to, da jim prinese trenutno olajšanje in zadovoljstvo.

Ta del je skupen obema spoloma. Zdaj pa pogledjmo, kje nastopijo razlike. Tako kot je moški spolni organ izven njegovega telesa, tako so perverzne fantazije vezane na penis, fetišistične predmete ali ženske, vsekakor je objekt perverznosti izven njegovega telesa. Ta del je pri ženski bistveno drugačen. Kot je ženski spolni organ v njenem telesu, tako se perverzno pri ženski nanaša na njeno telo ali še bolj pogosto na kreacijo njenega telesa, to je njenega otroka. Pri moškem in ženski ima telo ali pa otrok značilnost parcialnega objekta.

Običajno se je pri posameznikih, ki kasneje v življenju izkazujejo perverzno vedenje, zataknilo že kar zgodaj v procesu separacije in individuacije. Tak posameznik ni mogel razviti občutka lastne individualnosti z njemu lastno identiteto. Ni mogel ali ni mogla čutiti svobode biti on ali ona sama. Zato je ostal občutek, da je v resnici del matere oziroma njen podaljšek. Če govorimo o ženski, potem se je od ranega detinstva počutila odveč, neopaženo in

nezaželeno. Lahko tudi obratno, kar kot vemo, povzroča iste vrste motnje, kadar se je deklica počutila vse v materinem življenju in je bila pretirano zaščitena. Obe situaciji ustvarjata izjemne občutke negotovosti in ranljivosti in povzročata razvoj sovražstva do objekta, ki to povzroča, - torej do lastne matere.

Ko žrtve odrastejo, delajo nove žrtve. Svoje žrtve obravnavajo podobno, kot so to same doživljale. Ženska, ki se je razvijala po omenjenih principih, želi s perveznimi akcijami obvladati izjemen strah pred izgubo matere, od katere je hkrati prihajala tudi groza in ki jo je doživljala kot zelo nevarno. Nezavedna motivacija v perverzнем vedenju je vedno sovražna in sadistična.

Že Melanie Klein je razmišljala o tem, da se deklica ne ukvarja toliko z neposredovanjem penisa - kot je mislil Freud - ampak se že zelo zgodaj zaveda, da ima nožnico in notranje organe. Deklica ve, da jih ima tudi mati in da so bolj na delu mehanizmi projekcije in projekcijske identifikacije, ne pa kastracijski strah. To je strah, da ji bo mati pobrala reprodukcijske organe, ki jih v resnici mala deklica materi zavida in jih ji želi pobrati. Vemo, da so igre z dojenčki kot igračkami pri deklicah zelo zgodnje in povsem spontane in da pri odraslih ženskah lahko opazujemo zavist med materjo in hčerko zaradi nosečnosti v obe smeri.

Ženske se vedejo, kot bi bilo njihovo celotno telo spolni organ. Kot je ugotovila Jacobsonova, se libido ženske prelije na celotno telo in tudi napadi nanj v smislu simptomatike so celostni: npr. anoreksija, bulimija, pohabitve telesa. Naštete motnje so bistveno bolj pogoste pri ženskah kot pri moških.

Deklica se že od zgodnjega otroštva zaveda, da ji spolni odnos lahko prinese kot posledico nosečnost, ki bo drastično spremenila njeno telo, čeprav le začasno. Nosečnost globoko spremeni tudi njeno čustvovanje, v različnih obdobjih nosečnosti različno. Spoznanje o nosečnosti prinese s seboj naraščajočo koncentracijo libida na self nosečnice. Poveča se narcisistična okupiranost, ki mine šele v drugi polovici nosečnosti, ko nosečnica doživi otroka kot ločenega od sebe. Skozi celo svoje življenje mati doživlja otroka deloma kot del sebe deloma kot del zunanjega sveta in deloma kot del svojega spolnega partnerja oziroma otrokovega očeta.

D. Pines poudarja bistvene ločnice v življenju ženske. S tem ko deklica postane mladostnica, ne more biti več otrok in z menopavzo ženska ne more

nikoli več roditi, tako po otrokovem rojstvu otroka ni nikoli več ena sama enota. Spolni akt in orgazem ženske pogosto povezujejo z zanositvijo in lahko slišimo njihovo prepričanje, kdaj je bil spolni odnos za nje takšen, da je prinesel s seboj občutek o zanositvi. Občutek, da se s spolnostjo kreira novo bitje, pa ima vrsto posledic. Ena najpomembnejših je, da so ženske mnogo bolj prizemljene skozi princip realitete kot pa moški, ki se v spolnosti zato lažje prepuščajo principu ugodja.

Zato so ženski nagonski impulzi usmerjeni k iskanju objekta. Pogosto slišimo, da so ženske prepričane, da samo z zanositvijo lahko dobijo varnost ob moškem, ali obratno, z zanositvijo in otrokom se maščujejo tistemu moškemu, ki jih je globoko ponižal.

Nadaljnja posledica je ta, da ženske pogosto težko povezujejo svoje intelektualne kapacitete z ženskostjo, ki zanje pomeni predvsem uporabo svojega telesa, ne pa uporabo intelekta. Za razliko od doživljanja žensk, ki jih privlači moška intelektualnost, je seksualno približevanje moških pogosto vezano izključno samo na žensko telesno podobo, ne pa na njene intelektualne sposobnosti. Pri poslovno in poklicno zelo uspešnih ženskah velikokrat opazimo, da se počutijo počaščene, če jih osvajajo povsem neprimerni moški. Samo zato, ker se ob tem ponovno počutijo ženske.

Pri moškem poznamo strah pred kastracijo. V taki obliki pri ženski res ne obstaja, pač pa je temu najbolj podoben strah pred poklicnim uspehom. Še generacijo pred našo so matere povezovalе svoj varen položaj ob možu in svojo moč nad moškim svetom s tem, da so moškimi zagotavljale telesni užitek in rojevale otroke. Deklice, ki so odrasčale v takšnih družinah in ob takšnih materah, se poklicnega uspeha posebej bojijo, ker ga povezujejo z izgubo ženskosti.

Ženskost je nemogoče povsem ločiti od materinstva. Nekateri avtorji predpostavljajo, da se zametki občutka ženskosti začenjajo zelo zgodaj preko identifikacije deklice z materjo in vsebujejo željo po otroku kot možno stvaritev. Kasneje, v odrasli ženskosti se ta občutek v spolnem odnosu nadaljuje skozi aktivno vsrkavanje sperme in ne zgolj kot pasivno sprejemanje, kot se je mislilo nekoč. To aktivno vsrkavanje je začetek in bistvo bivanja ženske. J. Zilbach meni, da genitalna faza pri ženski ni zaključna faza razvojne linije, pač pa se nadaljuje skozi menarho in nosečnost.

nosečnost, ki je priložnost za razmislek o materinstvu, in vendar so ta leta omejena. Ambivalenca o materinstvu

Sadizem in sovražnost se zato pri ženskah pogosto izražata prav v motnjah spolnih hormonov, motnjah v menstruacijskem ciklusu in sterilnosti ter v drugih reprodukcijskih težavah. Perverznost kot tudi fiksacija nista nikoli tako ozko vezani na en organ, kot je to pri moških. In morda ima psihoterapija teh motenj pri ženskah ravno zato boljšo prognozo. Večinoma zajema celotno telo, posebej pa njene reprodukcijske organe.

Zmožnost maternice, da producira novo človeško bitje, bistveno ločuje ženske od moških. Daje jim moč, ki jo ima materinstvo, pogosto enako potentno in z mnogo daljnosežnejšimi posledicami. Prav lahko tudi bolj perveržno, kot je moč denarja, zakonov ali socialne moči. To je moč, ki zajame nekaj generacij, običajno najmanj tri, da polno zaživi in se pokaže v vsej luči. Redko je reverzibilna. Ista moč, ki jo zdrava mati uporabi dobronamerno, ki daje in razvija ljubezen, lahko povzroča prav nasprotno.

Zmožnost za reprodukcijo je bistvena za občutek ženskosti. In ob tem moramo razumeti nekatere pojme. Eden je "notranji prostor", kot ga je imenoval Erikson, oziroma "notranje vsebine", ki pri zdravi ženski pomenijo tako nosečnost, rojevanje in dojenje kot tudi občutke polnosti, topline in radodarnosti. Danes vemo, da ima ta notranji prostor za žensko mnogo pomembnejšo vlogo kot pa "manjkajoči organ". Razlika se kaže kot splošna karakteristika že v razvoju dečkov in deklic skozi igro, ko dečki bolje izkoriščajo zunanji prostor, deklice pa notranji. Razlike na tem polju obstajajo tudi med odraslimi (npr. v arhitekturi so moški večinoma tisti, ki zapolnjujejo in gradijo v zunanjem prostoru, ženske pa notranjost, interier).

Druga taka karakteristika je vezana na biologijo, na ritem in čas. S tem mislim na fiziološki ritem menstruacije in na tisto, kar imenujemo biološka ura, ki brez izjeme preganja vse ženske. Posebej pomembno izziva anksioznost pri poslovno uspešnih ženskah v moderni družbi, ki se niso zgodaj odločile za otroke in jih bližajoča se menopavza panično preganja.

Oba fenomena sta različna, vendar imata v življenju ženske v različnih obdobjih različno pomembno vlogo. V adolescenci je prav gotovo pomembnejši notranji prostor in fantazije o možni nosečnosti, kasneje je pomembnejša biološka ura, ki v menopavzi sta travmatična oba fenomena. D. Pinesova loči željo ženske po nosečnosti od želje, da rodi otroka. Želja po nosečnosti je zelo zgodnja in izvira iz identifikacije deklice z materjo med prvim in drugim letom življenja, ko se pojavi diferenciacija med spoloma.

Za fantke je situacija popolnoma drugačna, njihova zgodnja identifikacija je v bistvu identifikacija z nasprotnim spolom. Če je ta zadovoljujoča, prinese kasneje zmožnost razumevanja z ženskami. Deklice nimajo izkušnje zgodnje heteroseksualne identifikacije, zato je njihovo kasnejše razumevanje moškega sveta mnogokrat težko. Seveda pa to ne pomeni, da imajo moški zato lažje življenje. Razumevanje z ženskami temelji na tej zgodnji izkušnji, ki je lahko topla, nežna in odgovorna, lahko pa sovražna, kruta in sadistična. Taka je moč, ki jo imajo ženske, ko postanejo matere.

Strinjam se z Estello Weldon, ki pravi, da je doživljanje moške dominantnosti v svetu pretirano in da predvsem ženske, ki zaradi zavisti moškim in občutka inferiornosti nasproti moškim najbolj trpijo, najpogosteje zlorablajo svojo moč v fantazijah o svojih reproduktivnih organih, mnogokrat tudi skozi materinstvo.

Ženska fantazija se velikokrat nanaša na rojstvo pohabljenega otroka. Intenzivnost te fantazije odraža predstavo ženske o tem, ali njeno telo lahko ustvarja sijajne ali grozne stvari. Z nosečnostjo se oživijo arhaične fantazije o dokazih za ustvarjalnost ali za destruktivnost.

Poglejmo si še strah, ki ga prinaša s seboj zavest o materinstvu. Često prav zaradi občutka izjemne moči, ki ga nosi s seboj zmožnost za kreacijo otroka. Ko so ženske pripravljene na materinstvo, se njihova ustarjalna moč udejanja skozi najbolj intimen odnos z dojenčkom obeh spolov, skozi zmožnost, da ženska ustvari bitje obeh spolov, ki je nekaj časa od nje do popolnosti odvisno. Materinstvo je seveda možno samo ob fizični zrelosti reproduksijskih organov. Pred to zrelostjo deklice doživljajo zavist, ki lahko dobronamernost materinstva spremeni v nasprotje. Vemo, kako se deklice rade igrajo s punčkami dobre mamice ali pa krute mačeh in se tako maščujejo. Prav tako poznamo vloge mater in mačeh iz pravljic vsega sveta. Maščevalnost otrokom je torej prisotna v deklicah, odkar se zavedajo, da so deklice, majhne in nemočne proti njihovim materam.

Poglejmo si še posebnosti, ki jih prinaša biološka ura. V ženskah je prisotna od rojstva dalje. Občutek za čas se glede na spol bistveno razlikuje. Od menarhe do menopavze žensko ritmično spominja na čas menstruacija in z njo vsakomesečni strah pred nosečnostjo oziroma želja po njej. Ta ritem žensko prizemlja v realnost. Tudi točno določen čas devetih mesecev nosečnosti ji daje poseben občutek za čas, četudi ni noseča. Leta dolgo ji čas meri menstruacija, in vendar so ta leta omejena. Ambivalenca o materinstvu

postaja z leti, ki minevajo, močnejša. Tako minimalno žalovanje lahko spremlja vsakokratni nastop menstruacije. Ženska se lahko počuti oropano za izkušnjo nosečnosti, čeprav v tem obdobju ne namerava biti mati.

Večina žensk doživi menopavzo kot izjemno izgubo, zmanjša se tudi občutek lastne vrednosti. Če starajoča se ženska opazi atraktivnega mladeniča, jo bo okolica bolj doživljala kot mater v odnosu do sina, ne kot potencialno spolno partnerko, tako se bo doživljala tudi sama. Če pa starajoči se moški zagleda mlado dekle, jo pogosto doživlja seksualno, lahko celo kot potencialno mater svojih otrok, in ta zveza ni nič kaj nenavadna.

Glede na pomen, ki ga ima za žensko maternica, lahko razumemo, kako travmatična je zanjo histerektomija. Ne glede na to, koliko so stare, ali so že matere ali ne, se ženske maternici strašno težko odpovedo in proces žalovanja se pričenja že pred operacijo.

Po drugi strani pa pomeni materinstvo zanjo odlično sredstvo za udejanjanje perversnosti, pogosto skozi maščevanje svojemu potomstvu, ki pa je v resnici namenjeno njeni materi.

Zdrav otroški razvoj temelji predvsem na ustreznih izkušnjah z materjo. Winicott je takšno materinstvo poimenoval z izrazom "good enough mothering". Vendar ne smemo pozabiti, da imajo tudi matere svoje matere in prav tako svoje zgodnje izkušnje v otroštvu. Kot vemo iz teorij družinske terapije, se stil in vsebina materinstva v družini producirata in razvijata skozi generacije. Tudi Margaret Mahler je s svojimi raziskavami pokazala, kako pomemben je razvoj procesa separacije in individuacije za bodoče mentalno zdravje odraslega in kako mati v tem procesu igra temeljno vlogo. Vemo, da moteno materinstvo pretvori simbiotični odnos z otrokom v začaran krog. Na ta način postajajo internalizirani objekti v otroku pretežno z agresivno katekso. Tak otrok bo kot odrasel do drugih pretežno sovražen in sadističen.

Izkušnje s trpinčenimi otroki kažejo, da se ti strahotno bojijo izgubiti mater in da se ob morebitni grozeči izgubi počutijo prav grozave. Kernberg je opisal proces razcepa, s katerim ti otroci vzpostavljajo ravnovesje v egu. Kaznujoča podoba starša je odcepljena od idealizirane podobe objekta in običajno pripisana slabemu selfu, s katerim skuša otrok po principu projekcijske identifikacije oziroma identifikacije z agresorjem obvladovati agresijo, ki v resnici prihaja od roditelja.

Raziskave različnih avtorjev kažejo, da matere otrok s težko psihopatologijo navadno ne dovolijo individuacije. Matere, ki so same imele agresivne matere, se z njimi identificirajo in kasneje hitro kaznujejo otroka, ki ne izpolnjuje njihovih pričakovanj.

Perverzno materinstvo se lahko kaže tudi v tem, da mati otroka uporabi kot tranzitorni objekt, pa tudi za svojo igračko ali predmet. Odnos do otroka je identičen, kot ga poznamo pri fetišistih do svojega parcialnega objekta.

Po izkušnjah Estelle Weldon je temeljna razlika med moško in žensko perversnostjo le v cilju. Pri moških je cilj zunanji parcialni objekt, ženske pa perversnost obrnejo proti sebi. Ker otroka doživljajo kot del sebe, jo obrnejo tudi proti njemu. V obeh primerih sta tako lastno telo kot otrok doživljana kot parcialni objekt. Posebno matere, ki so bile kot deklice pretepane ali so živele s transseksualci ali celo z moški spolnimi perversneži (očeti in očimi), kar je najslabše, kasneje v materinstvu mučijo in zlorablajo svoje otroke in na ta način producirajo nove perversneže.

Že motivacija za materinstvo je včasih perversna. Ženske se dobro zavedajo, da imajo v popolni oblasti svojega otroka, ne samo čustveno, ampak tudi v smislu preživetja. Dejstvo, da ženska lahko zanosi in nosi v sebi novo živo bitje, ji daje posebne čustvene značilnosti, ki pa so lahko skrajno perversne, kot je npr. potreba, da pogoltne drugega, da poniža objekt ali da vanj vdre in ga povsem kontrolira. Perverzno materinstvo lahko torej razumemo v luči čustvene nestabilnosti in motenega procesa individuacije. Kot smo že povedali, ta proces zajame običajno vsaj tri generacije.

Kadar materinstvo slepo poveljujemo, je nedotakljivo. Takrat nočemo videti kaj se v resnici dogaja, in ne moremo pomagati niti materam niti otrokom.

V nekaj stavkih bi se rada dotaknila še prostitucije. Očitno je, da fenomen zajema tako žensko kot moškega in da ju ločeno ne moremo obravnavati, ker zgrešimo proces med njima. Najpomembnejša značilnost prostitucije je v tem, da sta oba, tako prostitutka kot klient anonimna. To obema omogoča, da tisto, kar bi moralo biti emocionalni odnos in intimnost, napolnita s fantazijami, ki so prav zaradi anonimnosti brez mej. Zrel objektni odnos ni možen. Ne kaže pa pozabiti tudi na denar, ki ima pri prostituciji pomembno vlogo.

Družba ima do moških in žensk v procesu prostitucije različen odnos in jih tudi različno obravnava. Večinoma povsod po svetu preganjajo ženske, te so namreč kurbe. Moških, ki se poslužujejo prostitutk, praktično ne obravnava katerikoli kazenski zakonik po svetu.

Obstaja kar nekaj predpostavk o vedenju moških in prostitutk, čeprav se zdi na prvi pogled, da gre za izključno spolni kontakt. Mnogo prostitutk poroča, da moški pogosto iščejo tolažbo, podporo in da do telesnega stika sploh ne pride. V teh primerih pride verjetno do ponovitve zgodnjega odnosa med materjo in sinom pri obeh udeležencih.

Prostitutke moške večinoma sovražijo in prezirajo. Pri tem zanikajo sebe in dajo na uporabo svoje telo. Samospoštovanje prostitutk je zelo nizko, zelo pogosto najdemo znake globoke depresije in obupa. Kot moški pervezneži prostitutke najpogosteje uporabljajo naslednje obrambne mehanizme: zanikanje, razcep, depersonalizacijo in derealizacijo. Skušajo preprečiti občutek psihične bolečine, ki bi sledil načinu vzpostavljanja odnosov. Večina jih tudi prezira lasten spol, kar jim omogoča, da se identificirajo z moškim klientom in tako preživijo spolni odnos.

S tem sem nanizala le nekatere utrinke o doživljanju, značilnostih in psihopatologiji žensk. Verjetno sem s tem dregnila v nedotakljivost in idealizacijo materinstva, vendar bi vas vse, ki na kakršen koli način delate v psihoterapiji, rada opozorila na besede Estelle Weldon in z njimi tudi zaključila: nikoli ne podcenjujte moči, ki jo ima mati.

LITERATURA

1. Blanck G. in R. (1985). Ego psihologija. Teorija i praksa. Naprijed Zagreb.
2. Klein M. (1983). Zavist i zahvalnost. Naprijed Zagreb.
3. Kernberg O. (1975) Borderline Conditions and Pathological Narcissism. New York. Jason Aronson.
4. Manfield Ph. (1992). Split Object/Split Self. Jason Aronson Northvale.
5. Masterson J.F. and Rinsey, D.B. (1975). The Borderline Syndrome: the Role of the Mother in the Genesis and Psychic Structure of the Borderline Personality. Int. Journal of Psychoanalysis 56: 163-177.

6. Pines D. (1982). The Relevance of Early Psychic Development to Pregnancy and Abortion. *Int. Journal of Psychoanalysis* 63: 311-319.
7. Weldon E. V. (1988). *Mother Madonna Whore. The Idealization and Denigration of Motherhood.* The Guilford Press. New York. London.

PSIHOLOŠKE RAZSEŽNOSTI IN IZKUŠNJE IZ PRAKSE

Alenka Polak

KLJUČNE BESEDE: timsko poučevanje, dinamika v timu, komunikacija, psihosocialno zaznavanje, izkušnje

POVZETEK

Timsko poučevanje na razredni stopnji osnovne šole je bilo v slovenskem pedagoškem prostoru prvič sistematično vpeljano v okviru projekta *Drugače v drugačno šolo* (1991-1994). Prepletanje pedagoškega dela učiteljic mentoric in učiteljic asistentk, ki so sodelovale v pedagoškem timu, predpostavlja spremembe na ravni pripravljanja na pouk, izbire metod in oblik dela, poleg tega pa odpira nove dimenzije doživljanja udeležencev tima. V prispevku so predstavljena dinamika v pedagoškem timu, vloga verbalne in neverbalne komunikacije ter načela psihosocialnega zaznavanja med člani tima. Prispevek nakazuje bistvene prednosti in probleme timskega dela, ki so jih z neposrednimi izkušnjami zaznale učiteljice mentorice ter učiteljice asistentke s timskim poučevanjem v okviru omenjenega projekta.

Denigation of Motherhood. The Guilford Press, New York, London.

Obstaja kar nekaj predpostavk o vedenju moških in prostitutk, seprav se zdi na prvi pogled, da gre za izključno spolni kontakt. Mnogo prostitutk poroča, da moški pogosto iščejo tolažbo, podporo in da od telesnega stika sploh ne pride. V teh primerih pride verjetno do ponovitve zgodnjega odnosa med materjo in sinom pri obeh udeležencih.

Prostitutke moške večinoma sovražijo in prezirajo. Pri tem zanikajo sebe in dajo na uporabo svoje telo. Samospoštovanje prostitutk je zelo nizko, zelo pogosto najdemo znake globoke depresije in obupa. Kot moški perverzenci prostitutke najpogosteje uporabljajo naslednje obrambne mehanizme: zanikanje, razcep, depersonalizacijo in derealizacijo. Skušajo preprečiti občutek psihične bolečine, ki bi sledil načinu vzpostavljanja odnosov. Večina jih tudi prezira lasten spol, kar jim omogoča, da se identificirajo z moškim klientom in tako preživijo spolni odnos.

S tem sem nanizala le nekatere utrinke o doživljanju, značilnostih in psihopatologiji žensk. Verjetno sem s tem dregnila v nedotakljivost in idealizacijo materinstva, vendar bi vas vse, ki na kakršen koli način delate v psihoterapiji, rada opozorila na besede Estelle Weldon in z njimi tudi zaključila: nikoli ne podcenjujte moči, ki jo ima mati.

LITERATURA

1. Blanck G. in R. (1985). Ego psihologija. Teorija i praksa. Naprijed Zagreb.
2. Klein M. (1983). Zavist i zahvalnost. Naprijed Zagreb.
3. Kernberg O. (1975) Borderline Conditions and Pathological Narcissism. New York. Jason Aronson.
4. Manfield Ph. (1992). Split Object/Split Self. Jason Aronson Northvale.
5. Masterson J.F. and Rinsey, D.B. (1975). The Borderline Syndrome: the Role of the Mother in the Genesis and Psychic Structure of the Borderline Personality. Int. Journal of Psychoanalysis 56: 163-177.